

פרק ששי

מסוף המאה ה-19 ועד תום מלחמת העולם הראשונה

בשני העשורים שפרק זה דן בהם הלכה והתפשטה היצירה התורנית בהונגריה והגיעה לשיאים חדשים. אלה היו שני העשורים האחרונים לפני שהאימפריה האוסטרו-הונגרית התפוררה ורוב שטחי הממלכה חולקו בין המדינות השכנות מכל עבר. חלו גם תמורות וחלופות במרכזים התורניים. מוקדים ותיקים ליצירה התורנית זה עשרות ומאות שנים הצטמצמו ויש שגם עברו מן העולם ובמקומם קמו מרכזים חדשים במקומות שמעולם לא היתה ליצירה התורנית דריסת-רגל. תהליך זה התרחש בכל חבלי המדינה ובישובים רבים שבכל חבל וחבל. נמשיך איפוא ונסייר בפינותיה של הונגריה ונסקור את תנובת הספרות התורנית בה לפי האזורים הגאוגרפיים וחבלי הארץ, כפי שנקבעו בפרק הקודם.

1. סלובאקיה ושבע הקהילות

בתקופה זו עדיין מובילה פרסבורג כמרכז תורני פורה. מורשתו של החתם סופר נשא ברמה נכדו ר' שמחה בונם ב"ר אברהם שמואל בנימין סופר. נולד בפרסבורג ביום א דחנוכה תר"ג. לאחר פטירת אביו בעל כתב סופר (תרל"ב) נבחר לממלא מקומו. מרבניה הגדולים של הונגריה. גם בתקופתו היתה ישיבת פרסבורג אחת הגדולות במדינה. נפטר ביום טו כסלו תרס"ז (1906). כשנתיים לאחר פטירתו נדפס ספרו הגדול:

הוצאת ספרים

תשובות שבט סופר... תשובות שאלות... אשר הביאו אל ספרא רבא גאון ישראל וקדושו... מוהר"ר שמחה בונם סופר זצוק"ל אשר מלא מקום אביו רבינו הקדוש מו"ה אברהם שמואל בנימין סופר זצוק"ל... הובא לבית הדפוס ע"י בנו הק' עקיבא סופר אבדק"ק פ"ב יע"א. וויען תרס"ט. [2], נח, פג, [1]; לב, טו דף.

בהקדמת ר' עקיבא סופר בן המחבר, מתולדות המחבר. חלק או"ח כולל פא סימנים, יו"ד קח סי', אה"ע לב סי', חו"מ יט סי'. רבים מן השואלים הם

חכמי הונגריה והספרות התורנית בה / כהן, יצחק יוסף {עמוד 420} {2518970}

תלמידי המחבר. הרבנים הנזכרים: ר' משה ליב כ"ץ מו"צ בניקאלסבורג, תלמידו ר' ישעיה פירסט בא"ש (אח"כ אב"ד שיפשוהל בוויען), ר' אברהם צבי קליין אב"ד סילאש באלהאש, ר' דוד ניימאן ראב"ד פרעסבורג, ר' משה מרדכי פשערהאפער אב"ד פ"ק (כעת אב"ד סערעד), תלמידו ר' יוסף ליב שרייבער אב"ד ווינקאפצע (סלאוואניען), ר' מרדכי פריעד אב"ד אסאנפאל, ר' שמואל ליטש ראזענבוים אב"ד יערגען, תלמידו ר' יוסף ליב סופר אב"ד דערעטשקע (כעת אב"ד פאקש), אחיו ר' יצחק ליב סופר בדראהאביטש (בעל "סופר מהיר"), תלמידו ר' יצחק ווייס אב"ד קאדלבורג, ר' ישעיה נייזאן אב"ד העלישטאבע, אחיו ר' שמעון סופר (כעת אב"ד ערלוי), ר' יהודה ליב זאלצער אב"ד באטארקעז (כעת אב"ד הומאנא), גיסו ר' יעקב ליב שטראסער בק"ק טאב, תלמידו ר' יוסף צבי סופר אב"ד שאמשאן, ר' שלום בער שטערן דומ"ץ סערדאהעלי, תלמידו ר' מאזעס חיים ליטש-ראזענבוים אב"ד שאמלוי, ר' יהושע ברוך רייניטץ אב"ד טשעטשאוויטץ, ר' זכריה שפירא אב"ד ווראנוב, תלמידו ר' מרדכי אליעזר עהרענגרובער בפאקש (אח"כ אב"ד סעקעלהיד), תלמידו ר' יצחק קערפעל דומ"ץ פאקש, תלמידו ר' מרדכי יהודה בלוי דומ"ץ טשענגער, תלמידו ר' ליב פרידמאן (כעת דיין בפרעסבורג), ר' אברהם כ"ץ אב"ד נמ"ד, ר' שלמה ראזענבערג אב"ד טאשנאד, ר' דוד כ"ץ ראב"ד מאטערסדארף, בנו ר' עקיבא סופר (אח"כ אב"ד פרעסבורג), ר' יהודה גרינוואלד אב"ד באניהאד (גם סאבאטיש), תלמידו ר' דוד יהודה בויס מו"צ עיר חדשה, תלמידו ר' יוסף אלימלך כ"ץ בק"ק סלאסאוויטץ (אח"כ אב"ד אונגוואר), ר' אלעזר לעוו אב"ד אונגוואר, ר' דוד אולמאן אב"ד לק"ב, ר' וואלף סופר רב דש"ס חברה בפעסט, אלוף נעוריו ר' אליהו הערצפעלד בק"ק שאמלוי, ר' אהרן שמואל אסאד אב"ד סערדאהעלי, ר' משה שמואל גלאזנער אב"ד קלויזענבורג, ר' כלב פייבל וועזל אב"ד טארדא, ר' אברהם כ"ץ אייבניץ אב"ד גירבע, ר' מרדכי ליב ווינקלער אב"ד מעזא טעלעגד (כעת אב"ד ה. מאד),

הודפס מאתר אוצר החכמה

בעלעניעש, ר' דוד לעווין אב"ד אילאווא, תלמידו ר' יקותיאל ווייס בק"ק טיסא פירער [בעמ"ח כמה ספרים], ר' מרדכי הלוי הורוויץ אב"ד שאמלווא, ר' משה הרש פוקס אב"ד גראסווארדיין, ר' ברוך עקפעלד אב"ד טשוס, ר' שמעון פאלאק אב"ד יעמערנינג, ר' משה פעלדמאן רב בגאלאנטא.

ספר שערי שמחה על חמשה חומשי תורה ונלוה אליו ספר אהל רחל כולל דרושים ופתיחות לבני הישיבה חברו גאון ישראל... מה"ו שמחה בונם סופר... הובא לדפוס ע"י בנו הק' עקיבא סופר... וינא תרפ"ג. [4], שנג דף.

בהקדמת בן המחבר מתולדות אמו הרבנית רחל בת ר' פרץ ניימאן מווינה. מדף רמג ואילך (עם שער מיוחד): ספר אהל רחל, הכולל דרושים למועדים ודרושי "פתיחה" לשיבה.

ספר שבט סופר, חידושים ופולפולים על מסכת חולין... טירנא (סלאוואקיי) תרצ"ח. קלו עמ'.

בראש הספר: שבט סופר... על מסכת חולין אשר התחלנו ללמוד בישיבה תחלת זמן הקיץ שנת ברכת"י [תרל"ב].

ספר שבט סופר, חידושים ופולפולים על מסכתות כתובות, גיטין... יוצא לאור ע"י שמחה בונם ויצחק ליב סופר בני... מרן עקיבא סופר שליט"א אבדק"ק פרשבורג וכעת בעיה"ק ירושלים. ירושלים תשט"ז. [3], 11, קסח עמ'.

11 עמ' הראשונים כוללים תולדות המחבר מאת ר' יוסף ליברמאן.

מגדולי מורי ההוראה בפרסבורג היה ר' אריה ליב ב"ר דוד פרידמאן. נולד בשנת תרכ"ג בפרווינקירכן. תלמיד ר' יוסף העניג אב"ד נייטרא, ר' משה הרש פוקס אב"ד סערעד ובעל שבט סופר בפרסבורג. בשנת תרמ"ז נשא את בתו של ר' פייש פישמאן המגיד מפרסבורג. מתרנ"ה דיין ומת"ר"ס ראב"ד בפרסבורג. נפטר ביום ט שבט תרע"ט (1919).

ספר שאלות ותשובות הריב"ד, אורח חיים ויורה דעה מאת הרב הגאון המובהק שר התורה כקש"ת מוהר"ר ליב פריעדמאן זצוק"ל שהיה ראש בי"ד דק"ק פרעסבורג

אחיו ר' שלמה סופר אב"ד דערעטשקע (כעת אב"ד בערעגסאס), ר' אבא חייא הירש דומ"ץ סערעד, ר' אהרן וואלף דומ"ץ אשוויצין, ר' רפאל סג"ל צימעטבוים ראב"ד גארליץ, תלמידו ובן אחותו ר' משה דייטש בקלויז דק"ק אלטונא, תלמידו ר' מרדכי מאיר בנעט בק"ק מיאווא (כעת אב"ד שטיינאמאנער), ר' עמרם יעקב הכהן אב"ד לעווענץ, תלמידו ר' משה לינק אב"ד נעמעש-סאלאק, תלמידו ר' מאיר ראזענבערג אב"ד קאוואגרעש, ר' יששכר בער אב"ד יאקע, ר' שלמה מעהר אב"ד בראילוב (מאלדוי), ר' משה קנאבעל בק"ק קעוועשד בעמח"ס אבני שוהם, ר' יחזקאל רייך אב"ד באנאוויטץ, ר' גרשון ליטש-ראזענבוים אב"ד טאליא, דודו ר' שמעון סופר אב"ד קראקא, ר' נח צבי אולמאן בפעסט (אח"כ אב"ד אנטוורפן), ר' נתן נטע לנדא אב"ד אשפצין, תלמידו ר' אייזיק פרישמאן אב"ד וואכטערליץ, ר' יוזפא ראזענבערג אב"ד פ' לאדאן, ר' שלום קוטנא אב"ד אייזענשטאדט, ר' קאפל רייך אב"ד ווערבוי, ר' אברהם ברודא אב"ד ברעזנא, תלמידו ר' משה ניימאן אב"ד שאמבאקרעט, תלמידו ר' אלכסנדר שטיינבערג רב קהל יראים בקאמארן, ר' משה ליב ענגעל אב"ד סאסיין, ר' שמעון עהרנפעלד אב"ד שעניע (כעת אב"ד מיהאלוויטץ), ר' גבריאל מילער דומ"ץ מאטערסדארף, ר' שרגא צבי פייש וויענער מלפנים רב בק"ק פראדען, תלמידו ר' אברהם פראנקל בפעסט [ראש לשכת היראים], ר' אברהם פראגער דומ"ץ טאפלטשאן, תלמידו ר' דוד פראנקפורטער דומ"ץ סאבאטיש, תלמידו ר' יוסף בער קאהן מורה בויען, תלמידו ר' מתתיהו דושינסקי בפעסט, ר' נתן נטע קעל הלוי אב"ד שארבעגארד, תלמידו ר' ישראל חיים ברוין רב היראים בק"ק האלע, תלמידו ר' נח ברוך פישער אב"ד מילכדארף, תלמידו וחתן אחיו ר' אליהו הכהן בערעגסאס (כעת אב"ד נאמעני), דודו ר' זלמן שפיצער רב בויען, תלמידו ר' רפאל קירש רב בקלויז האמבורג, ר' מרדכי קריב כ"ץ רב בהענא (אשכנז), ר' הינך וויינער רב בהאמפאליץ (פיהם), ר' שבתי ברוינפעלד אב"ד טעלעק, ר' זלמן האהן רב בפלאריסדארף, ר' שלמה ליפמאן אב"ד שענלאנקא (פרייסען), ר' דוד וועסעלי בק"ק סערעד (אח"כ דיין בפרעסבורג), תלמידו ר' יוסף אונגאר אב"ד פישטיאן, ר' אשר שמואל פאנעט אב"ד הידאלמאש, ר' אברהם גרינבוים אב"ד האסאסא, ר' משה צבי רויזניטץ מורה הוראה בפעטראוואסעלי. ר' אשר גראסבערג אב"ד